

Ἀντίγραφον τῆς διαθήκης τοῦ Ἀγαπίου Γρυπάρη

Χάρτης δίφυλλος
0,360 × 0,250

1794, Μάρτιος - Νοέμβριος
Κωνσταντινούπολις

Ὁ Ἀγάπιος μητροπολίτης Κυζίκου καὶ γέρον, διὰ τῆς παρούσης του διαθήκης, ὑπογεγραμμένης καὶ ἐσφραγισμένης ὑπ' αὐτοῦ καὶ ἐπιβεβαιωμένης ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου Γερασίου καὶ ὑπογεγραμμένης ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν τῶν ἀποτελούντων τὴν ἱερὰν σύνοδον ὡς μαρτύρων, καθὼς καὶ τῶν ἀρχόντων τῆς πατριαρχικῆς αὐλῆς, διαθέτει τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ὡς ἑξῆς: Πᾶσαν τὴν εἰς μετρητὰ περιουσίαν του, ἀποτελουμένην ἐξ αὐλικῶν ὁμολογιῶν διαφόρων ἀρχιερέων καὶ ἄλλων προσώπων, ἔχει καταγράψει εἰς κατάστιχον ὑπογεγραμμένον ἰδιοχείρως παρ' αὐτοῦ καὶ ἐσφραγισμένον διὰ τῆς σφραγίδος του. Εἰς δεύτερον κατάστιχον, ὑπογεγραμμένον καὶ ἐσφραγισμένον ὡς τὸ πρῶτον, σημειώνει τὰ ποσὰ ἅτινα ἐπιθυμεῖ, ὅπως δοθοῦν εἰς ἕκαστον τῶν προσώπων, ἐκ τῆς κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον καταγεγραμμένης περιουσίας του, τῶν ἀναφερομένων ἐν τῷ δευτέρῳ καταστίχῳ. Διορίζει ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης του τὸν ἅγιον Δέρκων Μακάριον, τὸν ἅγιον Βάρνης Φιλόθεον, ἐκ τοῦ ἀρχοντικοῦ συστήματος τὸν ἄρχοντα χάτμανον Κωστάκη Ρωσέτον, τὸν ἄρχοντα ποστέλνικον Εὐστάθιον, τὸν μισερ Σκαρλάτον Σεβαστόπουλλον, τὸν χούτζην Ἰορδανάκη Καραγιάννη, τὸν ἀνεψιὸν τοῦ Νικολάκη καὶ τοὺς πρωτομαγίστορας τοῦ ρουφετίου τῶν γονναράδων, πρὸς οὓς καὶ ἐγχειρίζει τὴν παροῦσαν του διαθήκην, ἵνα διαφυλάξουν ταύτην εἰς τὸ σεντούκιόν των μέχρι τοῦ θανάτου του. Οἱ διοριζόμενοι ἐκτελεσταί, εὐθύς ὡς ὁ διαθέτης ἀποθάνῃ, θὰ συνέλθουν ἐπὶ τῷ αὐτῷ, θὰ διαρρήξουν τὰς σφαγίδας τὰς ἀποτεθειμένας ἐπὶ τῶν δύο ἀνωτέρω μνημονευθέντων καὶ εὐρεθησομένων καταστίχων του καὶ θὰ προβοῦν εἰς τὴν διανομὴν τῆς εἰς μετρητὰ περιουσίας του ἀκριβῶς ὅπως ὀρίζεται ἐν αὐτοῖς, οὐδεμίαν ἀμφισβήτησιν ἐπιτρέποντες εἰς τὰς ἐντολάς του, οὐδὲ διεκδικήσεις, ἀφοῦ ἄλλως τε οὐδεμίαν ἄλλην περιουσίαν ἔχει πλὴν τῆς εἰς τὰ δύο κατάστιχα ἀναγεγραφομένης. Τὴν εἰς τὸ Ἀρναούτκιοι ὠκοδομηθεῖσαν ὑπ' αὐτοῦ οἰκίαν διὰ χρημάτων τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ αὐτοῦ Ἀντωνίου, ἅτινα τῷ εἶχε παραδώσει ἵνα τὰ τοκίσῃ, καίτοι διὰ τὴν ἀνοικοδόμησίν της συνέβριε καὶ ἐξ ἰδίων του, καταλείπει εἰς τὸν ἀνεψιὸν του, υἱὸν τοῦ Ἀντωνίου, καὶ κληρονόμον τοῦ Νικολάκη, διότι ἄλλως τε καὶ τῷ ἀνήκει συμφώνως πρὸς τὸ εἰς χεῖράς του χοιζέτιον τῆς Βασιλικῆς ὑψηλῆς ἱερᾶς κρίσεως. Ἄπαντα δὲ τὰ ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ εὐρισκόμενα πράγματα, ἥτοι ρουχικά, μπακιρικά, ἀσημικά καὶ ὅτιδήποτε ἄλλο πρᾶγμα οἰκιακὸν καταλείπει εἰς τοὺς δύο ἀνεψιούς του, τέκνα τοῦ μακαρίτου ἀδελφοῦ τοῦ Ἀντωνίου, δηλαδὴ τὸν Νικολάκη, καὶ τὴν Μαρίαν, στερουμένους τοῦ δικαιώματος τῆς ἀπαλλοτριώσεως καὶ ὑποχρεομένους, συμφώνως πρὸς ὅσα διατάσσει εἰς ἄλλο νουθεσίας πρὸς αὐτοὺς ἔγγραφον, τὰ μὲν νὰ ἔχουν καὶ νὰ κρατοῦν αὐτοί, τὰ δὲ νὰ διαθέσουν ὑπὲρ τῆς ψυχῆς του. Ἐπακολουθοῦν ἀραὶ κατὰ παντὸς

ἐκ τῶν κληρονόμων του, ἐκτελεστοῦ ἢ τρίτου, ὅστις θὰ ἐπεχειρεῖ νὰ μεταβάλῃ καθ' οἶον-
δήποτε τρόπον τὰ διὰ τῆς διαθήκης του ὀριζόμενα.

Ἐφιστῶ ἰδιαιτέρως τὴν προσοχὴν τῶν ἀναγνωστῶν ἐπὶ τῆς ἐξῆς διατάξεως τοῦ Ἀγαπίου, ἐξ ἧς θὰ κριθῇ ποίους καταλείπει κληρονόμους ὁ Ἀγάπιος (στίχ. 18-30): εἶτα δὲ δηλοποιῶ ὅτι ἅπασαν τὴν ἐνοῦσάν μοι χρηματικὴν περιουσίαν δι' αὐλικῶν δμολογιῶν ἁγίων ἀρχιερέων, καὶ ἄλλων προσώπων, καταστρώσας ἐν καθαρῷ καταστίχῳ τῇ ἰδίᾳ μου χειρὶ ἐνυπόγραφον, καὶ τῇ σφραγίδι μου ἐσφραγισμένον, καὶ τὴν διανομὴν τῶν αὐτῶν ἄσπρων μου ἐν δευτέρῳ καταστίχῳ καταγράψας, καὶ ὡς τὸ πρῶτον ὑπογράψας τε καὶ σφραγίσας, διὰ τῆς παρούσης μου διαθήκης ἀποκαθίστημι ἐπιτρόπους μου ἐκ μὲν τοῦ ἀρχιερατικοῦ . . . . πρὸς οὓς ἐγχειρίζω καὶ ταύτην μου τὴν διαθήκην, ἵνα φυλάττηται ἐν τῷ σεντουκίῳ αὐτῶν . . . . τούτου δὲ ἐπισυμβάντος (δηλ. τοῦ θανάτου του) οἱ διαλειφθέντες ἀνωτέρως ἐπίτροποί μου . . . . εἰς ἕν συνελθόντες . . . . ὀφείλουσι διανεῖμαι ἅπαντα ὡς διωρίσθησαν ὑπ' ἐμοῦ δι' ἐκείνων (ἦτοι τῶν καταστίχων) . . . . Εἶναι, νομίζω, προφανὴς ὁ στενὸς σύνδεσμος τῆς διανομῆς τῆς περιουσίας πρὸς τοὺς ἐπιτρόπους, ἦτοι πρὸς τοὺς ἐκτελεστὰς τῆς διαθήκης, ὥστε ὁλόκληρον τὸ βῆρος τῆς διαθήκης νὰ πίπτῃ ἐπ' αὐτούς. Αὐτοὶ εἶναι τὰ κύρια πρόσωπα, πρὸς τὰ ὁποῖα ἀποβλέπει ἡ διαθήκη. Εἰς τὴν παροῦσαν ἐπομένως οἱ ἐπίτροποι ἐπέχουν θέσιν κληρονόμων, συμφώνως ἄλλως τε πρὸς τὰς ἀντιλήψεις τοῦ μεταγενεστέρου βυζαντινοῦ δικαίου (περὶ οὗ βλέπε Κ. Ε. ΖΑΧΑΡΙΑΕ VON LINGENTHAL, *Geschichte des griechisch-römischen Rechts*, 2^e Aufl., Berlin 1892, σελ. 162), ἃς ἀπηχεῖ καὶ ἡ ὑπ' ἀριθ. 10 τοῦ ἔτους 1879 ἀπόφασις τοῦ Μικτοῦ Συμβουλίου τῶν Πατριαρχείων ἐν Μ. ΘΕΟΤΟΚΑ, *Νομολογία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου*, Κωνσταντινούπολις 1897, σελ. 315, ἀποφαινομένη ὅτι ὁ «διορισμὸς ἐκτελεστῶν ἀναπληροῦ τὴν ἔνστασιν κληρονόμου, δυναμένων τῶν ἐχόντων ἀξιώσεις ἐπὶ τῆς περιουσίας νὰ στραφῶσι κατ' αὐτῶν . . . .». Διαθήκην, ἐν ᾗ ὁ διορισμὸς ἐπιτρόπου νὰ ἐπέχη θέσιν κληρονομικῆς ἐγκαταστάσεως κατὰ τὰς ἀνωτέρω ἀντιλήψεις, ἀποτελεῖ καὶ ἡ δημοσιευομένη ὑπὸ τοῦ Ν. Κ. Χ. ΚΩΣΤΗ, *Σμυρναϊκὰ ἀνάλεκτα*, Ἀθῆναι 1906, σελ. 38 (ΚΗ') τοῦ ἔτους 17, 45-46: . . . . ἐφρόντισα νὰ κάμω καὶ τὴν παροῦσαν διαθήκην, διὰ τὸ πολὺ καὶ ὀλίγον μου ἔχι, εἰς τὸ ὁποῖον κατασταίνω τέλειόν μου ἐπίτροπον τὸν γαμβρόν μου κύρ Ἰωσήφ Πασχάλην συνάγοντάς τι μὲ ὑπομονήν, ἀπὸ ὅπου φανῇ πῶς εἶναι, νὰ τὸ διαμοιράσῃ εἰς τόπους ὅπου διορίζω . . . . Ἐπίσης ἡ δημοσιευομένη ὑπὸ Α. ΣΙΓΑΛΑ ἐν Μακεδονικῇ 1, 1940, σελ. 309 ἐπ. τοῦ ἔτους 1869 ἐκ Βογατσικοῦ, διαλαμβάνουσα ἐν στίχοις 11 ἐπ. τὰ ἐξῆς: Ἄρ. Α': Ἀποκαθιστῶ Ἐπίτροπον καὶ τέλειον πληρεξούσιον τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεώς μου συγκειμένης ἐκ διαφόρων ὁμολόγων, πραγματείας, βερεσεδίων, ἱτοιμῶν γροσίων, τὸν ἐν Θεσσαλονίκῃ διαμένοντα Γενικὸν ἐπίτροπον τοῦ Ἀγίου καὶ Ζωηφόρου Τάφου διὰ νὰ διανεῖμῃ τὴν ὑπάρχουσαν περιουσίαν μου ὡς ἐξῆς: . . . .

Ἐν στίχῳ 20 ὁ Ἀγάπιος ὀρίζει ὅτι: τὴν διανομὴν τῶν ἄσπρων μου ἐν δευτέρῳ κα-

τασίχῳ καταγράφας..., ἥτοι ὅτι ἐν δευτέρῳ κατασίχῳ μνημονεύει τὰ πρόσωπα, εἰς τὰ ὅποια θὰ διανεμηθῇ ἡ περιουσία του. Ἡ διάταξις αὕτη θὰ ἡδύνατο, ὑπὸ τὸ πρῶμα τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀποτελεῖ ἐγκατάστασιν κληρονόμου, διότι κατ' αὐτὸ ὁ ἐγκαθιστάμενος δὲν ἀπηρεῖτο, ὅπως δηλωθῇ ὀνομαστί ἤρκει ὅπως τὸ πρόσωπον τοῦ κληρονόμου καὶ ἡ κληρονομικὴ μερὶς σημειωθῶν εἰς ἰδιαίτερον ἔγγραφον, καθ' ἐρμηνείαν διδομένην εἰς τὸ χωρίον ἐκ τοῦ Παπινιανοῦ ἐν D. 28, 5, 78 (77): Π. ΚΑΛΛΙΓΑ, *Σύστημα ρωμαϊκοῦ δικαίου* 5, Ἀθῆναι 1876 § 211· Α. ΚΡΑΣΣΑ, *Σύστημα ἀστικοῦ δικαίου*. Μέρος πέμπτον, *Κληρονομικὸν δίκαιον*, 6^η ἐκδ. ὑπὸ Γ. Ροῦλου 1, Ἀθῆναι 1932 § 30 γ'. Β. WINDSCHEID, *Διδασκαλία τοῦ δικαίου τῶν Πανδεκτῶν*, μετάφρασις Κ. Πολυγένους, 3^η ἐκδ., Ἀθῆναι 1930 § 546, 3. Ἀλλὰ τὸ testamentum mysticum τοῦτο ἦτο ἀδύνατον νὰ εἶναι γνωστὸν εἰς τὸν Ἀγάπιον. Διεμορφώθη ὑπὸ τῆς θεωρίας. Ἐξ ἄλλου δὲν γνωρίζω καὶ ἄλλην διαθήκην ὁμοίαν ἐκ τῆς περιόδου τῆς Τουρκοκρατίας. Καὶ νομίζω ὅτι ἀπίθανον εἶναι ὅτι ἦτο γνωστὴ κατὰ τὴν περίοδον ἐκείνην γενικῶς. Θὰ ἡδύνατο βεβαίως ν' ἀντιταχθῇ ὅτι ὁ Ἀγάπιος, λέγων ἐν στίχ. 39-40 ὅτι: ἀφίημι τῷ ἀνεψιῷ μου Νικολάκῃ.... καὶ κληρονόμῳ μου τὴν ἐν Ἀρναούτκιοι οἰκίαν, ἣν ἀνήγειρε διὰ χρημάτων τοῦ ἀδελφοῦ του Ἀντωνίου καὶ πατρὸς τοῦ Νικολάκῃ, ἀναφέρεται εἰς τὸ κατὰ στίχον ἐν τῷ ὁποίῳ ἐδηλοῦντο ὀνομαστί οἱ κληρονόμοι του ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῶν διατάξεων τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Νομίζω ὅμως ὅτι ἡ φράσις αὕτη δὲν ἔχει τὴν ἐννοίαν ταύτην ἀλλὰ τὸναντίον ὅτι δι' αὐτῆς δηλοῦται, ὅτι ὁ Νικολάκῃς ἦτο ἐν ἐκ τῶν προσώπων εἰς τὰ ὅποια, μεταξὺ τῶν ἄλλων, κατέλετε μέρος τῆς χρηματικῆς του περιουσίας ὁ Ἀγάπιος κατὰ τὰ ἐν τῷ κατασίχῳ σημειούμενα καὶ οὐχὶ ὅτι αὐτὸς ἦτο ἐν τῶν προσώπων, ἅτινα καθίστα κληρονόμους του ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου. Πόσον τοῦτο εἶναι ἀληθὲς προκύπτει, νομίζω, καὶ ἐκ τῶν στίχων 42-43, εἰς τοὺς ὁποίους οὗτος ὁρίζει, ὅτι τὰ ἐν τῇ ἐν Ἀρναούτκιοι οἰκίᾳ εὑρισκόμενα ρουχικά, πακιρικά, ἀσημικά καὶ πᾶν ὅτιοῦν ἄλλο τῆς ὁσπητικῆς ὕλης, ἅτινα προφανῶς ἀνῆκον εἰς αὐτόν, δωροῦμαι τοῖς δυσὶν ἀνεψιοῖς μου, τῷ Νικολάκῃ αὐτῷ δηλονότι καὶ τῇ ἀδελφῇ αὐτοῦ Μαρίᾳ. Διότι ἐδῶ δὲν τοὺς ἀποκαλεῖ κληρονόμους του, καίτοι φυσικὸν ἦτο νὰ τὸ κάμῃ, ἀφοῦ μάλιστα εἰς τὸν Νικολάκῃν προσθέτει ἤδη καὶ τὴν Μαρίαν, ἣν τιμᾷ. Χαρακτηριστικὸν ἐξ ἄλλου διὰ τὴν ὅλην νοοτροπίαν τοῦ Ἀγαπίου, εἶναι ὅτι οὗτος τὴν εἰς ἀμφοτέρους τοὺς ἀνεψιούς του τούτους κατάλειψιν τῶν εἰς αὐτὸν ἀνηκόντων οἰκιακῶν αὐτῶν σκευῶν ἀποκαλεῖ δωρεάν. Δωροῦμαι τοῖς δυσὶν ἀνεψιοῖς μου, λέγει ἡ διαθήκη. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ὑπενθυμίζει ὅτι εἰς τὸ ἀρχαιότατον ἐλληνικὸν δίκαιον ἡ κληρονομία εἶχε χαρακτῆρα δωρεᾶς, ἀπορρεύσασα ἐκ τῆς δωρεᾶς αἰτία θανάτου: E. F. BRUCK, *Zur Geschichte der Verfügungen von Todeswegen im altgriechischen Recht*, Breslau 1909, σελ. 38 ἐπ.· E. F. BRUCK, *Die Schenkung auf den Todesfall im griechischen und römischen Recht, zugleich ein Beitrag zur Geschichte des Testaments*, Breslau, 1909, σελ. 73 ἐπ. καὶ 109 ἐπ. Βλέπε καὶ τὴν διαθήκην τοῦ ἔτους 1801 (23 Μαΐου) ἐκ τοῦ χωρίου Θεολόγος τῆς Θάσου,

τὴν δημοσιευομένην ὑπὸ τοῦ ΑΠ. Ε. ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΥ, *Ἀνέκδοτα δικαιοπρακτικὰ ἔγγραφα τῶν χρόνων τῆς τουρκοκρατίας*, ἐν Ἀρχ. Ἰδ. Δικαίου 13, 1946, σελ. 199, 8, ἐν ᾗ ὁ διαθέτης, προκειμένου περὶ πάσης διαθέσεως ὁμιλεῖ περὶ *χαρίζω*, ἥτοι χαρακτηρίζει ὡς δωρεάν. Ἡ ἀντίληψις περὶ τοῦ ὅτι ἡ κληρονομία ἀπετέλει δωρεάν ἦτο, φαίνεται, κοινὴ εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἃν κρίνωμεν καὶ ἐκ τῆς διαθήκης τοῦ Εὐγενίου Χωματιανοῦ, ἐξ Ἀθηνῶν (τοῦ ἔτους 1823), τῆς δημοσιευομένης ὑπὸ τοῦ Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥ, *Μνημεῖα τῆς ἱστορίας τῶν Ἀθηναίων*, 3, Ἀθῆναι 1893, Παράρτημα, σελ. νσ'. Αὕτη συγχρόνως ἀποδεικνύει τὴν καὶ μέχρι τῶν χρόνων τούτων ἐπιβίωσιν τῆς ἐλληνικῆς ἀντιλήψεως, ὅτι διὰ τῆς διαθήκης ἀπέβλεπον εἰς τὴν μετάθεσιν τῆς περιουσίας εἰς ἕτερον πρόσωπον ἀπλῶς καὶ ὄχι εἰς τὴν ἐνστασιν κληρονόμου. Ἀλλ' ἐνῶ θὰ ἦτο ἀνόητον νὰ πιστευθῇ ὅτι ὁ Ἀγάπιος εἴτε οἰοσδήποτε σύγχρονός του, ἀκόμη καὶ ἐκτὸς τῆς Ἑλλάδος, ἐγνώριζε τὸ γεγονὸς ὅτι κατὰ τὸ ἐλληνικὸν δίκαιον ἡ κληρονομία εἶχε χαρακτηρῆρα δωρεᾶς αἰτία θανάτου, ὅπερ ἀποτελεῖ κατάκτησιν τῆς συγχρόνου ἐπιστήμης, εἶναι ἐξ ἄλλου ἐκπληκτικὸν ἀλλὰ καὶ χαρακτηριστικὸν ὅτι ὁ Ἀγάπιος, ἀνεπιγνώστως εἶναι φορεὺς ἐλληνικῆς ἀντιλήψεως, ἥτις ἐπέζησε διάχυτος διὰ τῶν αἰώνων: ΙΣΑΙΟΥ, *Περὶ τοῦ Κλεωνύμου κλήρου* (ed. WYSE, Cambridge 1904) § 18: *ἰσχυρίζονται γὰρ ταῖς διαθήκαις, λέγοντες ὡς Κλεώνυμος μετεπέμπετο τὴν ἀρχήν, οὐ λῦσαι βουλόμενος αὐτά, ἀλλ' ἐπαναρθῶσαι καὶ βεβαιῶσαι σφίσιν αὐτοῖς τὰς δωρεάς.*

Ἀποδείξιν περὶ τοῦ ὅτι ὁ Ἀγάπιος δὲν ἀπέβλεπεν εἰς ἐνστασιν κληρονόμου ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ ρωμαϊκοῦ δικαίου, ἀλλ' εἰς τὴν μετάθεσιν ἀπλῶς τῆς περιουσίας του κατὰ τὴν ἀντίληψιν τοῦ ἐλληνικοῦ, καὶ ὅτι ὁ προσδιορισμὸς τῶν κληρονόμων του ἐν ἰδιαιτέρῳ ἔγγραφῳ, ὡς εἶναι τὸ ὑπ' αὐτοῦ μνημονευόμενον κατάστιχον, δὲν εἶναι testamentum mysticum, ἀποτελεῖ ἡ ἐν αὐτῷ τῷ κειμένῳ τῆς διαθήκης μνεία τῶν ἀνεψιῶν του Νικολάκη καὶ Μαρίας, ὡς τῶν προσώπων εἰς τὰ ὅποια, ὡς ἐλέγχθη, σὺν τοῖς ἄλλοις, καθὼς προκύπτει καὶ ἐκ τῶν ἀκολουθούντων 92 καὶ 93, καταλείπει μέρος τῆς ἐν τοῖς καταστίχοις προσδιοριζομένης περιουσίας του, ἣ δωρεῖται εἰς αὐτὰ κινητὰ του πράγματα δι' αὐτῆς τῆς διαθήκης του καὶ οὐχὶ διὰ τοῦ καταστίχου. Πλήρης ἐπομένως περιφρόνησις πρὸς τοὺς ἐσωτερικοὺς τύπους τῆς διαθήκης καὶ καταβολὴ ἰδιαιτέρας προσοχῆς εἰς τὴν διανομὴν τῆς περιουσίας του, ἣν, κατὰ τὸν ὑπ' αὐτοῦ προσδιοριζόμενον τρόπον, καλοῦνται νὰ ἐνεργήσουν οἱ παρ' αὐτοῦ διοριζόμενοι ἐπίτροποι εἰς τοὺς ὁποίους κυρίως ἀποβλέπει ὁ Ἀγάπιος καὶ ἐπὶ τοὺς ὅμους τῶν ὁποίων πίπτει ὁλόκληρον τὸ βάρος τῆς διαθήκης. Βλέπε καὶ 1.

Ἀτυχῶς λόγῳ τῆς ἀναφορᾶς τοῦ Ἀγαπίου εἰς τὰ παρ' αὐτοῦ μνημονευόμενα δύο κατάστιχα, ἐν οἷς ἀναγράφει τὰ ὑπ' αὐτοῦ εἰς ἕκαστον τῶν ἐν αὐτοῖς μνημονευομένων καταλειπόμενα, δὲν γνωρίζομεν πῶς καὶ ὑπὲρ τίνων οὗτος διέθετε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ. Ἰδίως μᾶς διαφεύγει, ἂν οὗτος, τηρῶν τὰς διατάξεις τοῦ λβ' κανόνος τῆς ἐν Καρθαγένῃ Συνόδου, κατέλιπε τὰ τυχόν μετὰ τὴν εἰς τὴν ἐπισκοπὴν προσέλευσίν του κτηθέντα εἰς τὴν

Ἐκκλησίαν, ὡς ἐπιτάττει ὁ κανὼν οὗτος (ΜΑΤΘΑΙΟΥ ΒΛΑΣΤΑΡΗ, *Σύνταγμα κατὰ στοιχεῖον Δ'* ἐν Γ. ΡΑΛΛΗ καὶ Μ. ΠΟΤΛΗ, *Σύνταγμα τῶν ἱερῶν καὶ θείων κανόνων*, 6, Ἀθῆναι 1859, σελ. 206) καὶ ἐπαναλαμβάνει ἡ συνοδικὴ πατριαρχικὴ ἐπιστολὴ τοῦ ἔτους 1700 ἢ 1701 τοῦ Πατριάρχου Καλλινίκου (Μ. ΓΕΛΕΩΝ, *Κανονικαὶ διατάξεις*, 1, Κωνσταντινούπολις 1888, σελ. 94). Ἴσως τὸ 95 νὰ δύναται νὰ λύσῃ ἐν τισι τὴν ἀπορίαν. Φαίνεται ἐξ ἄλλου ὅτι ὁ Ἀγάπιος κατελίμπανε καὶ εἰς ψυχικὰ (στίχ. 10 καὶ 46).

Περὶ τοῦ ἐπιτρεπτοῦ τοῦ διορισμοῦ ἐπισκόπων ὡς ἐκτελεστῶν διαθήκης βλέπε 48.

Ἀνάλογος πρὸς τὴν ρήτραν τῶν στίχ. 46-53 εἶναι ἡ τοῦ παπύρου S (B) 7816 στίχ. 9 (τοῦ ἔτους 166/7 μ. Χ.: *Καὶ μηδενὶ ἐξεῖναι παραβεῖναι τι τῶν ὑπ' ἐμοῦ διατεταγμένων ἢ χωρὶς τοῦ ταῦτα, μένειν κύρια ἐτι καὶ ἐκτείνειν τὸν ἐπιχειρήσαντα πρὸς ἀ(θέτησίν τι) τούτων ἄγειν ἐπίτειμον ἀργυρίου (τάλαντα) β καὶ εἰς τὸ δημόσιον τὰ ἴσα; καὶ μηδὲν ἡ(τ)ον (ἄλλω δὲ ο)ὐδενὶ οὐδὲν τῶν ἐμῶν καταλείπω, ἥτις εἶναι συνήθης εἰς πάσας σχεδὸν τὰς διαθήκας τῆς ρωμαϊκῆς περιόδου ἐν Αἰγύπτῳ: H. KRELLER, *Erbrechtliche Untersuchungen auf Grund der graeco-ägyptischen Papyrusurkunden*, Leipzig 1919, σελ. 371, IV. Εἰς τὴν ἐνταῦθα δημοσιευομένην διαθήκην τὸ ἐπίτειμον καὶ τὸ εἰς τὸ δημόσιον τὰ ἴσα, ἀντικαθιστᾷ ἡ ἀπειλὴ ἐκκλησιαστικοῦ ἐπιτιμίου: καὶ δοῦναι αὐτοῖς ἐκκλησιαστικὸν ἐπιτίμιον (στίχ. 33).*

Πρὸς ἐξακριβώσιν τοῦ τί ἀκριβῶς νοεῖται διὰ τῶν ἀλλικῶν ὁμολογιῶν, περὶ ὧν ποιοῦνται μνεῖαν καὶ τὰ 81 καὶ 87 (στίχ. 15) θὰ ἠδύνατο, ἴσως, νὰ χρησιμεύσῃ καὶ τὸ ἐν Μ. ΓΕΛΕΩΝ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 274 ἐπ., μνημονευόμενον συνοδικὸν γράμμα, ὅπερ ἀναφέρει ὅτι τὰ ὑπὸ τοῦ μακαρίτου Δέρκων διατιθέμενα συνίστανται ἐκ χρηματικῆς περιουσίας.... εἰς ἱερὰ ἄμφια, καὶ τὴν ὁσπητικὴν αὐτῶν ἀποσκευήν, τὴν μὲν χρηματικὴν συμποσομένην εἰς ποσότητα γρ. ὀκτὼ χιλιάδων καὶ πεντακοσίων δι' ἀλλικῶν ὁμολογιῶν. Ἀξιωματικῶς ἐπίσης εἶναι ὅτι ἡ περιουσία τοῦ Ἀγαπίου συνίσταται ἐκ στοιχείων ὁμοίων σχεδὸν πρὸς τὰ τοῦ Δέρκων, ὡς συνάγεται ἐκ τῶν στίχων 18-19.

Ὁ διαθέτης ἐν στίχῳ 45 δηλοῖ, ὅτι ἐν ἄλλῳ ἐγγράφῳ νοουθεσίας ἀφαιρεῖ τὸ δικαίωμα τῆς ἐκποιήσεως ἀπὸ τῶν δύο τοῦλάχιστον ἀνεψιῶν του, δηλαδή τοῦ Νικολάκη, καὶ τῆς Μαρίας, τῆς ὑπ' αὐτοῦ εἰς αὐτοὺς καταλειπομένης περιουσίας. Τοῦτο συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ἀπόψεως, ὅτι ὁ Ἀγάπιος εἶχε καὶ ἀκίνητον περιουσίαν· ἀντιστρατεύεται ὁμῶς πρὸς τὴν ἐν στίχῳ 19 δήλωσιν, ὅτι ἡ περιουσία του συνίσταται εἰς χρήματα. Περίεργος εἶναι ἡ διάταξις τῶν στίχων 37-40. Φαίνεται ὅτι ἀφορᾷ εἰς τὰ χρήματα, ἅτινα αὐτὸς ἐξ ἰδίων ἐδαπάνησε πρὸς ἀνέγερσιν τῆς οἰκίας, τὰ ὅποια θέλει νὰ εἶναι τοῦ Νικολάκη, ἀφοῦ, καθ' ἃ ὁ ἴδιος πάλιν δηλοῖ, τὸ κτῆμα αὐτὸ ἀνήκει εἰς τὸν τελευταῖον τοῦτον συμφώνως πρὸς τὸ εἰς χεῖράς του χοιζέτιον. Ἡ μνεῖα χοιζέτιον ὡς τίτλου ἰδιοκτησίας, συνηγορεῖ ὑπὲρ τῆς ὑπὸ τοῦ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΔΟΥ, *Μοναστηριακαὶ γαῖαι. Γαῖαι καὶ δάση ἱερῶν μονῶν Ἀγίου Ὁρους*, Ἀθῆναι 1939, σελ. 131 ἐπ. (ἄνωτ. σελ. 34 ἐπ.) ὑποστηριζομένης γνώμης.

Ἀτυχῶς τὸ παρὸν ἀποτελεῖ ἀντίγραφον τῆς διαθήκης τοῦ Ἀγαπίου. Τὸ πρωτότυπον

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

δὲν φαίνεται ὅτι περιεσώθη. Εἶναι δὲ τοῦτο δημοσία διαθήκη, διότι, καθ' ἃ αὐτὸς ὁ διαθέτης ἐν στίχοις 56-59 βεβαιοῖ, ὑπογράφεται ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν καὶ ἐπιβεβαιοῦται ὑπὸ τοῦ Πατριάρχου. Δηλῶν δὲ ὁ Ἀγάπιος ὅτι ἡ διαθήκη ὑπογράφεται οὐχὶ ὑπὸ μητροπολιτῶν ἀλλὰ ὑπὸ τῶν μητροπολιτῶν, νοεῖ ἀσφαλῶς ὠρισμένους· οὗτοι δὲ νομίζω ὅτι εἶναι οἱ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συντάξεως τῆς διαθήκης ἀποτελοῦντες τὴν ἱερὰν σύνοδον. Περὶ τῆς σημασίας τῆς πατριαρχικῆς ἐπιβεβαιώσεως τῆς διαθήκης κατὰ τὸ δίκαιον τῶν Πατριαρχείων, βλέπε Μ. ΘΕΟΤΟΚΑ, ἐνθ' ἄνωτ., σελ. 309, ἀπόφασιν τῶν δύο Σωμάτων τοῦ ἔτους 1875 (Μ. Σ. 22). Περὶ τοῦ Πατριάρχου Γερασίμου, ἀνελθόντος εἰς τὸν θρόνον Κωνσταντινουπόλεως τῇ 3^ῃ Μαρτίου τοῦ ἔτους 1794, βλέπε Μ. ΓΕΔΕΩΝ, *Πατριαρχικοὶ Πίνακες*, Κωνσταντινούπολις 1885, σελ. 673 ἐπ. Λεδομένου ὅτι ἡ διαθήκη συνετάχθη ἐπὶ τοῦ Πατριάρχου τούτου, κρίνω ὅτι ἡ διαθήκη συνετάχθη βραχὺ μετὰ τὴν ἀνοδὸν του εἰς τὸν θρόνον καὶ οὐχὶ πολὺ πρὸ τῆς 21 Νοεμβρίου τοῦ ἰδίου ἔτους 1794, ὅτε συνετάχθη τὸ 90.

1 † Ἐν καὶ τοῦτο τῶν ὅσα τοῖς τῷ ὀρθοδόξῳ σεμνυνόμενοις ὀνόματι, τῶν ἀπαραι-

2 σθαι ἕκαστον τὰ ἑαυτοῦ, καὶ ἐξοικονομεῖν προσήκοντως πά(ν)θ' ὅσα ὁ τοῦ ἐλέους

3 αὐτῷ ἐν τῷδε τῷ βίῳ, ὅπως ἂν οἱ μετ' αὐτὸν τῶν αὐτοῦ ἀπολαμβάνοντες λόγῳ
κληρονομίας ἐπὶ τοῦ καθήκοντος ἐπιμέ-
νωσι(ς);

4 καὶ τὰ ἄπερ αὐτῶν ἕκαστῳ διόρισται εὐχαρίστως ἀπολαβόντες ἐν ἡσυχίᾳ διαμεί-
νωσι, καὶ μὴ στασιάζοντες, φανεῖεν ἐφ' ἅγα(ν)
ἀπήλαν-

5 σαν, ἔτι καὶ ἵνα μὴ αὐτὴ τῆς ἐλπιζομένης ὠφελείας. διὰ τῶν ἐν τῇ τῶν ὀρθοδό-
ξων ἀγία ἐκκλησία νενομισμένων μνημοσύνων

6 ὑπ' αὐτοῦ τελεσθησομένων, τῇ τοῦ ἐγκαταλιπόντος ψυχῇ βαρ(έων) ἁμαρτημάτων
προσεπιτεθείῃ τῇ στασιάσει καὶ ἀλληλομαχίᾳ
τῶν συγγενῶν

7 καὶ κληρονόμων ἐπὶ τοῖς αὐτοῦ ἐγκαταλειφθεῖσι κτήμασι. τῶν τε ἄρα γινώσκουσα
ἀκριβῶς καὶ ἡ ἐμὴ ταπεινότης, καὶ εἰδυῖα,

8 ὅτι ἄνῳ¹ ὢν, καὶ εἰς γῆρας ἐληληκώς, ἀναποδράστως λειτουργίζω τῷ θανάτῳ
καὶ εἰς κρίσιν ἀπελεύσομαι ἀδωροδόκητον,
δεῖν ὡή-

¹ ἀνόητος;